

МЕДІАОСВІТА ЯК ПРОТИДІЯ ВІЙСЬКОВИМ ВИКЛИКАМ

Оксана Волошенюк
Менеджерка медіаосвітніх програм
Академії української преси

Медіаграмотність сьогодні життєвонеобхідна навичка, тому що наслідки пропаганди та відсутність серед аудиторії критичного сприйняття інформації робить її надзвичайно вразливою.

«Майже все що ми знаємо про світ сьогодні, ми дізнаємося через медіа», — написав німецький філософ і соціолог **Ніклас Луман**, ще в 1996 році.

«Наші мізки не просто формуються екранами телевізора або комп'ютера, вони, до того ж, не отримують жодної інформації з інших джерел. “Жива”, побудована на особистому досвіді, інформація займає щонайменше місце у побудові нашої картини світу. Умовно 99% у нашій голові – це чужа інформація, зібрана для нас спеціально чи ні. При цьому в ході ми втрачаємо джерела отримання цієї інформації, тому вважаємо її об'єктивною і правильною. До речі, що інтенсивніше вона вводиться, то легше відновлюється нашою свідомістю, і ця швидкість дає людині доказ її правдивості».

Український експерт з комунікаційних технологій

Георгій Почепцов

Реальна публікація прес-служби Міністерства аграрної політики і продовольства:

*«За чотири місяці українським аграріям компенсовано понад 128 млн грн за придбану сільгосптехніку та обладнання. Про це повідомляє прес-служба Міністерства аграрної політики і продовольства. У Мінагрополітики зазначили, що 22 квітня поточного року в рамках реалізації бюджетної програми оновлений Перелік вітчизняної сільськогосподарської техніки та обладнання вартість яких частково компенсується за рахунок коштів з державного бюджету». То більшість ідентифікувала це як **фейк** з простих причин: з тієї ж таки питомої недовіри, примноженою недовірою до благ від держави».*

Офіційні джерела інформації

За новинами радимо звертатися до першоджерел урядових структур:

- Збройні сили України — <https://www.zsu.gov.ua>
- Державна служба з надзвичайних ситуацій — www.dsns.gov.ua
- Міністерство закордонних справ України — <https://mfa.gov.ua/>
- Національна поліція — www.npu.gov.ua
- Міністерство оборони та сторінки підрозділів ТО — www.mil.gov.ua
- Служба безпеки України — <https://ssu.gov.ua>
- Міністерство охорони здоров'я — moz.gov.ua
- Міністерство культури та інформаційної політики України — <https://mkip.gov.ua>
- FM-радіостанції у випадку вимкнення електрики

Facebook сторінки:

- Офіс Президента України — <https://www.facebook.com/president.gov.ua>
- Генеральний штаб Збройних сил України — <https://www.facebook.com/GeneralStaff.ua>

- Головнокомандувач ЗС України — <https://www.facebook.com/CinCAFU>
- Кабінет Міністрів України — <https://www.facebook.com/KabminUA>
- Міністерство оборони України — <https://www.facebook.com/MinistryofDefence.UA>
- Міністерство внутрішніх справ — <https://www.facebook.com/mvs.gov.ua>
- Національна поліція України — <https://www.facebook.com/UA.National.Police>
- Державна служба надзвичайних ситуацій (ДСНС) — <https://www.facebook.com/MNS.GOV.UA>
- Державна прикордонна служба України — <https://www.facebook.com/DPSUkraine>
- Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки — <https://www.facebook.com/StratcomCentreUA>
- Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України — <https://www.facebook.com/dsszzi>
- Сухопутні війська ЗС України — <https://www.facebook.com/UkrainianLandForces>
- Військово-морські сили ЗСУ — <https://www.facebook.com/navy.mil.gov.ua>
- Територіальна оборона ЗСУ — <https://www.facebook.com/TerritorialDefenseForces>
- Офіційні канали МОЗ — <https://www.facebook.com/100064326776811/posts/321955223292034/?d=n>
- Служба Безпеки України — <https://www.facebook.com/SecurSerUkraine>

Сьогодні ми маємо справу із:

- **фейками** (свідомо фальшивою новиною, яка розміщується, а потім активно поширюється),
- **мізінформацією** – подання незначної частки правдивої інформації, щоб створити видимість реальності. Мізінформація може поширюватися ненавмисно, на відміну від
- **дезінформації**, що від початку має певні цілі й майже ніколи не буває поодиноким. Дезінформацію підхоплюють різні канали, модифікують. Як свідчать спостереження найбільше джерело дезінформації – **інформаційні операції РФ**.

Головний редактор онлайн видання «Детектор медіа» **Отар Довженко** так резюмував плюси та мінуси використання різних інформаційних джерел:

«Медіа, де працюють фахові журналісти, які дотримуються професійних стандартів, вміють фільтрувати інформацію і зацікавлені в цьому. Це не значить, що вони ніколи не підриваються на дезінформаційних мінах; на жаль, це трапляється з кожним. Але з ними — набагато рідше, ніж із блогерами, анонімними телеграм-каналами, новинними агрегаторами тощо; і якщо халепа сталася, професійні медіа докладають зусиль, аби виправити помилку і донести до аудиторії правду».

Анонімні телеграм-канали та сторінки, а також агрегатори новин і медіа-«ноунейми», які не повідомляють нічого про свою команду і публікують непідписані матеріали, — це щ вищий рівень небезпеки дезінформації. Багато з них сприймають війну як чудову нагоду збільшити аудиторію, яка зараз росте як на дріжджах, якщо пропонувати їй будь-які повідомлення про перебіг бойових дій та все той же «воєнно-розважальний» контент — підбиті танки, польоти літаків тощо.

Ще небезпечніше джерело інформації — **немодеровані групи в соцмережах або вайбер-чати**. Сюди росіяни закидають чимало навмисної дезінформації, наприклад, аби посіяти паніку, видурити в українців дані про пересування військової техніки або коригувати вогонь своєї артилерії.

Нарешті, найтоксичніші з доступних зараз українцям джерел — **анонімні телеграм-канали**, які працюють на Росію: «резиденты», «тёмные рыцари» і, звісно ж, Анатолій Шарій в усіх його іпостасях».

Досить складно, як і раніше верифікувати інформацію в соцмережах.

Зі сподіванням на мирніші часи, наводжу уривок моєї книжки **«Практична медіаграмотність. Посібник для бібліотекарів»** написаної разом з Людмилою Гуменюк та Валентиною Потаповою (яка тільки що покинула рідну Ялту) в 2015 році (під час першої війни, як каже мій друг з ЗСУ). Бажаю всім, щоб ми встигали перевіряти джерела.

Перевірити джерела інформації

Далеко не всі факти ми можемо перевірити самостійно, тому наше знання багато в чому ґрунтується на довірі до джерел. Джерело вважається тим більш надійним, чим більш нейтральним (неупередженим) є його відношення до теми чи події, про яку йдеться в новині. Також суттєвим є компетентність джерела у проблемі, що розглядається, його близькість (але незаангажованість) до події, процесу чи явища, які висвітлюються в новині. Якщо джерело представляє специфічні інтереси або є причетним до події, тоді його нейтральність обмежується або взагалі ставиться під сумнів.

Порівняти джерела інформації

Важливо перевіряти потрібну інформацію за допомогою кількох джерел, адже неправдива, неповна інформація призводить до хибних висновків та рішень, а помилкові рішення – до катастрофічних наслідків. Чим більша кількість джерел, тим більше гарантії достовірності інформації. Популярність та авторитетність джерела ще не є гарантією достовірності. Незалежні дослідники повинні прийти до одних і тих же висновків. Чим більше однакових відомостей отримано з різних джерел, тим достовірнішими є ці відомості.

Перевірити репутацію джерела інформації

Джерело завжди несе відповідальність перед своєю аудиторією за надані факти, за їх точність, достовірність і повноту відомостей, на яких вони ґрунтуються, збалансованість різних точок зору. Ця відповідальність не лише репутаційна, а й матеріальна. За надання сумнівних даних редакція може втратити читачів, понести фінансові збитки та навіть відповідати перед правоохоронними органами. Солідні медіа шанують свою репутацію і ніколи не стануть ризикувати, публікуючи тенденційну чи зумисно перекручену інформацію.

Дізнатися про автора джерела інформації

Якщо інформація викликає сумніви, потрібно перевірити, хто є автором. Якщо автор не зазначений, слід поставитись до тексту максимально скептично. Якщо автор залишає електронну пошту для зв'язку або можливість коментування, рівень довіри до тексту зростає. Варто погуглити його ім'я, аби побачити, що про нього кажуть інші. Чи опубліковані ці відгуки на сайтах державних чи освітніх установ? Якщо так – можна довіряти їм більше. Також важливо чи автор посилається на якісь публікації як джерела наведених ним фактів, і наскільки авторитетними є автори цих публікацій? Чи інші сайти посилаються на цю сторінку, якщо так, то хто? Уся ця перевірка забере кілька секунд клацання мишкою, копіювання і вставляння уривків тексту, відправлення пошукових запитів і аналізу результатів.

Але у всі часи від філософа Умберто Еко: «Зараз існує проблема фільтрування інформації. Світ переповнений як правдивою, так і брехливою інформацією; однак багатий (під багатими і бідними в даному випадку Еко має на увазі людей освічених і не дуже) володіє технікою фільтрування, принаймні у тих сферах, де він хоч трохи розбирається. Бідний підхоплює перший уривок інформації, що йому трапляється».

**Частина 2. Журналістські
стандарти з Андрієм
Куликовим, головою
правління Комісії
журналістської етики, один
зі співзасновників
Громадського радіо**

Що варто пам'ятати у воєнний час споживачам інформації?

Андрій Куликов:

«У принципах журналістики не змінилося нічого. Змінилися способи їх застосування. Ми маємо бути ще більше прихильними до принципів, бо то є правда, а правда рятує життя. Журналісти повинні повідомляти все, як є. Нейтральним бути не можна, об'єктивним — необхідно. Життя змушує змінюватися. Я ніколи жодного лайливого слова не казав. Тепер можу спокійно сказати куди йти рускому воєнному кораблю. Не вважаю це злочином проти етики. Це зображення настрою, який перехоплює переважну частину з нас».

Я б радив всіх долучатися до нашої війни з дезінформацією

Я б радив бути обережними у висловлюваннях. Наприклад, я не вживаю слово «орда». Бо це ображає нації, де орда була звичним способом організації суспільства. Забарвлення має значення. Вживати слово «путін» в середньому роді можна. Я думаю, що після війни ми будемо працювати над тим, щоб наша аудиторія не велася на яскраву обгортку. Ми давно вже це робимо. Але, як показує практика, треба більше.

Фейкові новини – це не просто неправда, це навмисне поширення брехні з метою змінення громадської думки або розділення людей на кілька ворогуючих таборів. Для створення фейків використовують змінені або вигадані історії, теорії змови, містифікації, чутки, сфабриковані фото та відео. Фейки – продукт, в якому частково або повністю відсутня правдива інформація.

І звісно кібератаки як на людину так і на фізичний пристрій

Основне правило війни – спочатку дбаємо щодо себе, і цим ви допомагаємо і дтям. З тими хто сам шукає новини. – приклади кейси – підкріпи медіатексти. підлітки сидять в месенджерах, тік тоці та інстаграми. Варто озвучувати, як . молодий тік токер зняв техніку. І так. 80% розвідувальної інфо з відкритих джерел. доносити. Це знімати, не публікувати, не вказувати геолокації. Не стрімити в соцмережах – цим домомагаємо скординувати вогонь. Не можна поширювати в панічну інфо, тому що діти зчитують вашу інфо.

Інфомармація у вигляді пам'яток з основними тезами в найпростіших редакторів (Канва). Цент протидії дезінформації і інші легко роздрукувати і зберегти. Інтерактивність (тексти, інфогафіка)

Твоя суперсила від Ганни Шевченко <https://medialiteracy.org.ua/pershyj-voyennyj-urok-vid-ganny-bondarenko/>

Оточення токсично.

Академія української преси пропонує медіаосвітні ігри

- Вони розвивають критичне мислення;
- формують навички аналізу медіаповідомлень;
- навчають бути стійкими до пропаганди, фейків, дезінформації.

За лінком ви знайдете:

Медіаграмотна Мафія — <http://surl.li/bpgke>

365° за шкалою медіаграмотності — <http://surl.li/bpgkl>

Онлайн-гра «Пригоди Літератуса» — <http://surl.li/bpgko>

Онлайн-гра «Медіазнайко» — <http://surl.li/bpgkr>

Академія української преси пропонує зазирнути до бібліотеки масової комунікації та медіаграмотності

За лінком та QR-кодом ви знайдете: електронні книги,
присвячені питанням журналістики та медіаграмотності.

<http://surl.li/bpgmi>

Академія української преси пропонує відвідати портал медіаграмотності

За лінком та QR-кодом ви знайдете: різноманітні методичні матеріали для вихователів, вчителів, викладачів, бібліотекарів, медіаспоживачів, які можна використовувати у навчанні.

Серед матеріалів є вправи, заняття, відеолекції, курси, презентації, публікації.

<http://medialiteracy.org.ua/>

Кінофільми онлайн (офіційно)

- <https://www.youtube.com/channel/UCJucvPUcN4DPPud-ou86C6Q/videos>
- <https://docuclub.docudays.ua/movies/filmi/>

Дякуємо за увагу!